

נעימים אמריה

ממעיינותיו של הגאון החסיד רבי מיכאל אריה ראנד שליט"א

גליון פרשת קרח תשפ"ד

ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל

"תפארת עטה ליום המנוחה"

נדרים סב, ב ד"ה עשה הדברים). ויש בזה רמז לארבעת חלקי הלימוד שבתורתינו הקדושה – פשט רמז דרש וסוד. **באות למ"ד הלמד** גלויה **בראש התיבה** – כנגד פשט התורה הגלוי לעין כל, **באות גימ"ל הלמד נסתרת בסוף התיבה** – כנגד סוד התורה הנסתר מעיני הבריות, ואילו **באות אל"ף ובאות דל"ת נמצאת הלמד באמצע התיבה** לרמז על הדרש והרמז שהם בבחינה ממוצעת שבין הפשט לסוד. עד כאן דבריו הקדושים.

וחשבתי להוסיף בדבריו רמז נפלא, כי הנה מילוי ארבע אותיות אלו המכילים את האות ל', אל"ף גימ"ל דל"ת למ"ד, עולה בגימטריא **שבת**, ויש בזה התעוררות רבה ורמז לאדם לנצל את יום השבת לכל ארבע חלקי לימודי התורה, הן לפשטי התורה, הן לדרש ולרמז, והן לחלק הסוד, שכן **"תפארת עטה ליום המנוחה"**, ואי אפשר לזכות למנוחת השבת זולת על ידי עסק התורה על כל חלקיה, וכפי שנתבאר.

* * *

בפרשת השבוע מבואר בזוה"ק (ח"ג קעו, ב) **כי קרח חלק על השבת**, וכבר נלאו כל חכמי לב לבאר מכוון הדברים, והאריכו בזה למענייתם בספרי הדרוש והחסידות. אך פשט הדברים משמעו, כי יום השבת הוא יום **בירור האמת** ועדות על בורא השמים והארץ, ומוכרח איפוא כי אצל קרח נעשה איזה פירוד בינו ובין יום השבת, שכן אילו היה זוכה לאור השבת כדבעי, היה מתברר אצלו אמיתות הבורא ורצונו בשלימות, ולא היה מגיע למחלוקת על משה רבינו לטעון שמלך מדעתו, ורק מכיון שלא זכה לאור השבת בשלימות, לא נתבררה אצלו אמיתות רצונו יתברך, והגיע למה שהגיע. **"וַיְהִי בַּהֲקֵהָל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה"** (יז, ז) בגימטריא **שבת**, שכן רק מכיון שלא זכו קרח ועדתו לאור השבת בשלימות, הגיעו עד למחלוקת על משה רבינו.

"והנה מבואר בזוה"ק אשר קרח חלק על שבת קודש, ולכאורה לא מצינו רמז בקרא. ויש לומר, דהנה אצל שבת כתיב (כי תשא לא, יג) **אֶת שַׁבְּתֵי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הִיא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה'** מְקַדְּשְׁכֶם, נמצא כי על ידי שמירת שבת זוכה אדם לבחינת דעת, והנה הרמז בתיבות **וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן נִגְמִטְרִיא הַדְּעַת** עם הכולל והאותיות, שנלקח ממנו הדעת, וזה היה מחמת כי חלק על שבת" (חסד לאברהם, ראדומסק, ריש פרשתין).

ונמצא לפי זה, כי בלאו הנאמר בתורה **"וְלֹא יִהְיֶה קֶרַח וְכַעֲדָתוֹ"**, נכלל בזה לשמור השבת בשלימות, עד שנזכה שיתברר אצלנו אמיתות הבורא ורצונו. מוטל עלינו איפוא להתעורר מאוד בשמירת יום השבת, הן בסוד מרע – חלק ה"שמור", והן בעשה טוב – חלק ה"זכור", ולהגות בה באמרי שפר בכל פינות ומחנות, לקבוע שיעורים מיוחדים ונוספים ביום השבת, ולבקש מאת הבורא שעל ידי התורה ד"אמת כתיב בה" (עי' ע"ז ד, ב), נזכה להתקרב ולהתדבק לקדושת השבת, ולהשליט האמת על שיקרא דהאי עלמא. מי יתן ונזכה לכך!

* * *

התורה והשבת קשורים הם זה בזה בקשר בל ינתק. הן כה איתא **בטור (סי' רצ) בשם מדרש:** "אמרה תורה לפני הקב"ה: רבוננו של עולם, כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי? אמר לה: **יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו**, שהם בטלים ממלאכתם ויכולין לעסוק בך". ובתנא דבי אליהו (רבה פ"א) מפורשים הדברים יותר: "אמר להם הקב"ה לישאל: לא כתבתי לכם בתורתי (יהושע א, ח) לא ימוש סֵפֶר התּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ? אף על פי שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים, **שבת יעשה כולו תורה...** לפי שאין לו מנוחה להקב"ה אלא עם עושי תורה בלבד!"

מהאי טעמא נפסק להלכה (רמ"א סי' רצ שם) ש"הפועלים ובעלי בתים שאינן עוסקים בתורה כל ימי שבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע". וכבר אמרו **המקובלים** כי "גדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול" (בן איש חי' שנה שנייה ריש פרשת שמות).

יש בזה התעוררות רבה ורמז לאדם לנצל את יום השבת לכל ארבע חלקי לימודי התורה, הן לפשטי התורה, הן לדרש ולרמז, והן לחלק הסוד, שכן "תפארת עטה ליום המנוחה"

ראוי איפוא לכל יהודי באשר הוא, לראות לנצל את יום השבת ללימוד התורה הקדושה על כל חלקיה. וכנגד מה שהיצר מתעצם דוקא **ביום גדול זה** לבטל את האדם מהתורה, בתירוצים שונים של "עונג" ו"מנוחה" גשמיים, מוטל עלינו להתגבר כנגדו ולקבוע שיעורים נוספים ומיוחדים ליום השבת, ובכך נזכה **"אלף פעמים יותר"** להשגת התורה מאשר בימות החול.

יתכן להעמיס זאת בכוונת לשון התפילה בשבת (פיזוט לאל אשר שבת) **"תפארת עטה ליום המנוחה"**, וזהו על פי מאמרם ז"ל (ברכות נח, א) על הכתוב: **לֵךְ ה' הַגְדֵּל וְהַנְּבִירָה וְהַתְּפָאֶרֶת, הַתְּפָאֶרֶת – זו מתן תורה.** וכך הוא ביאור הדברים: הקב"ה הלביש ועיטר את יום השבת, יום המנוחה, במלבוש התורה. **"תפארת עטה ליום המנוחה"** – התפארת היא המלבוש שהעטה השי"ת ליום המנוחה, שכן כפי שאמרנו חז"ל (שבת פו, ב) **לכו"ע בשבת ניתנה התורה לישראל, והדברים מתחדשים בכל שבת ושבת כפי שרמזו הראשונים (עי' תוס' הרא"ש ברכות כט, א ד"ה כנגד שבועה; טור סי' רצא בטעם אמירת 'אתה הראת' בשבת).** ולפיכך הרוצה לקיים את מנוחת היום בשלימות כרצון הבורא, עליו להתדבק במלבוש התורה העושה את היום הקדוש הזה. **"לפי שאין לו מנוחה להקב"ה אלא עם עושי תורה בלבד!"**

* * *

ראש גולת בבל, **בעל הבן איש חי**, כותב בכמה מקומות בספריו (בנייהו' שבת קלח, ב; בן יהוידע' סוטה לו, א; 'חסדי אבות' פ"א משנה א; 'בן איש חי' ח"א דרוש שבת תשובה סוף דרוש ב, ועוד), כי האות ל' מרמזת על לימוד התורה, שכן מילויה הוא **"למד"** מלשון לימוד. והנה מילויי האלפא ביתא מכילים ארבעה פעמים את האות ל': **באות אל"ף, באות גימ"ל, באות דל"ת, ובאות למ"ד** (והמהרש"א בחא"ג ב' דוכתי אנח ביה סימנא: אנדל! ראה עירובין נד, ב ד"ה משה למד;

ר"ח תמוז הוא ראש-החודש החשוב ביותר

לפני עשרות שנים שמעתי ממו"ר הרה"צ רבי שמעון לעמברגער שליט"א אב"ד מאקווא, כי נראה בעיניו שר"ח תמוז הוא הר"ח החשוב ביותר מכל שאר ראשי החדשים. וטעם הדבר, שהרי מבואר בטור ריש הלכות ר"ח (סי' תיז) בשם אה"ח כי ג' הרגלים הם כנגד האבות הקדושים, וי"ב ראשי החדשים הם כנגד השבטים, ולעולם כשם שיש "מועד" ברגלים היה צריך להיות "מועד" גם בראשי החדשים, אלא לפי שחטאו בעגל ניטלו מהם המועדות שבראשי החדשים, וניתנו מעט לנשים שאין עושות בו מלאכה, עיין שם. ואיתא בספרי קודש שלעתיד, אחר תיקון פגם חטא העגל, יהיו אכן גם ראשי החדשים ימים טובים, כדכתיב (ישעיה סו, כג) וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וְגו' יָבוֹא כָּל בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי (עי' שפת אמת פרשת ויחי תרנ"א ד"ה בברכת יוסף; פרשת וארא תרמ"ה ד"ה בנוסח).

ולפי זה נראה כי הראש חודש היחיד שהיה אי פעם יו"ט הוא ר"ח תמוז, שהרי הוא הראש חודש היחיד שהיה להם לישראל אחר מתן תורה וקודם חטא העגל, ומסתברא מילתא שנהגו בו אז כל דיני יו"ט כברגלים – כפי שהיה צריך להיות בכל ראשי החדשים לולא חטא העגל, וכיון שמכל דבר שבקדושה נשאר רושם לעד, נמצא איפוא כי קדושת ר"ח תמוז גדולה יותר משאר ראשי חדשי השנה, לאשר ר"ח זה היה יו"ט קודם חטא העגל. עד כאן דבריו הנפלאים. שפתיים ישק!

נוסח תפילת מוסף בשבת ראש חודש

עוון, יאמר "קדשנו במצותיך" כו'. דהלא זה אומרים ביו"ט ובר"ה ויוהכ"פ כשחל בשבת, ובדאי צריך לומר כן בשבת ר"ח. וכן נהגו אבותי הקדושים. וכן הוא הנוסח בסידור רבינו הרב. ובין המתפללים נוסח אשכנז, או נוסח ספרד, צריכים לומר כן בשבת ר"ח. ע"כ.

אך בספר הליכות שלמה מהגרש"ז אויערבאך ז"ל (מועדי השנה ח"א פ"א סעי' יח) כתב: בברכה רביעית שבמוסף שבת ראש חודש, מנהיגו שאין אומרים "קדשנו במצותיך". ובהערה שם ציינו שכבר נזכר ענין זה באליה רבא (סי' תפח סק"ג) שאין אומרים בשבת ר"ח "קדשנו במצותיך", ושכן אסף איש טהור בספר בירורי הלכה (ח"ח עמ' עז) רשימת סידורי הקדמונים שלא גרסו כן בשבת ר"ח, והוסיפו עוד: "ויצונו, שבחיי הרה"צ רבי שמואל פפרמן ז"ל, שהנהיג בשכונת שערי חסד לומר "קדשנו" בשבת זו, נהג כן רבינו הגרש"ז ז"ל כמה שנים בעברו לפני התיבה בר"ח שבט (יארצייט של אמו הרבנית צביה ע"ה) שחל בשבת, אבל לאחר פטירתו לא נהג כך, ולשאלת המתפללים השיב שבחיי רבי שמואל ז"ל נהג כן מפני כבודו, אבל למעשה אין לשנות מנהיגו. ע"כ.

וראה דבר נאה בספר אשרי האיש (ח"ב פ"ט סעי' טז) בשם הגר"ש אלישיב ז"ל, שבאמת מתפללין אנו את כל תפילת "קדשנו במצותיך" גם בשבת

ר"ח, אלא שאומרים אותה בלשון אחר, כי בקשת "וְחֹדֶשׁ עֲלֵינוּ יְיָ הַיּוֹם הַשֶּׁבֶת הַזֶּה אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה כו' לְשִׁשָּׁן וּלְשִׁמְחָה, לִישׁוּעָה וּלְנִחְמָה, לְפָרְקָה וּלְכַלְכָּלָה כו', לְמַחֲלִית חֲטָא וּלְסְלִיחַת עוֹן, תּוֹאֲמַת מִמֶּשׁ לְבַקֶּשֶׁת "קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתָן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, שְׂבָעֵנוּ מִטּוֹבְךָ וְשִׂמְחָה נַפְשָׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ, וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמְתָּה", ובדרך זו: לִשְׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה כִּנְגַד וְתָן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ – כדכתיב: פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב. לִישׁוּעָה וּלְנִחְמָה כִּנְגַד וְשִׂמְחָה נַפְשָׁנוּ "בִּישׁוּעָתְךָ". לְפָרְקָה וּלְכַלְכָּלָה כִּנְגַד שְׂבָעֵנוּ מִטּוֹבְךָ. לְמַחֲלִית חֲטָא וּלְסְלִיחַת עוֹן כִּנְגַד קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְכִנְגַד וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמְתָּה, שכן על ידי מחילת וסליחת העוונות מתקדשים ומתטהרים. עד כאן דבריו. והנה אם כי דבריו נאים, אין בהם עדיין יישוב להשמטת התיבות "וְהִנְחִילֵנוּ ה' אֵל בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שְׂבַת קִדְּשֶׁךָ וְיִנְחוּ בּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל מִקִּדְּשֵׁי שְׁמֶךָ". ותו לא מידי.

פעם בשבת ראש-חודש קודם תפילת מוסף, אמר לי מו"ר הגר"ר צבי אברמוביץ ז"ל (בעל מחבר ספרי 'טעם הצבי'), בשם הגה"ח רבי שמעלקא ליפשיץ ז"ל מבני העליה שבעדת חסידי גור, שחסידים נהגו להתפלל מוסף דשבת ראש-חודש בסידור שעל פי נוסח הרב בעל התניא, כיון שבנוסח שם מופיעים גם במוסף דשבת ראש-חודש התיבות "קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתָן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, שְׂבָעֵנוּ מִטּוֹבְךָ וְשִׂמְחָה נַפְשָׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ, וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמְתָּה, וְהִנְחִילֵנוּ ה' אֵל בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שְׂבַת קִדְּשֶׁךָ וְיִנְחוּ בּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל מִקִּדְּשֵׁי שְׁמֶךָ", כמו בשאר המועדים החלים בשבת, ולא כנוסח הנדפס בשאר הסידורים שאין נזכרים תיבות אלו בשבת ראש-חודש. וסיפר שהגה"ק רבי מנחם מענדל מפאביאניץ הי"ד פרסם לפני המלחמה, שהנוסח שבידינו טעות ואינו אלא מהשמטת המדפיסים, ונוסחת הרב בזה היא הנוסח הנכונה, וכמו שאיתא באמת בנוסח התפילה של אדוננו הרמב"ם בסוף ספר "אהבה". וכן היה מנהגו של מו"ר הגר"צ ז"ל להתפלל במוסף של שבת ראש-חודש בסידור תהלת ה'.

ואמנם כהיום שהוסיפו המדפיסים נוסח זה בכמה סידורים, ראוי לנו לכאורה להתפלל בהם יותר מאשר בסידור תהלת ה' להרב בעל התניא, כיון שהוא אינו גורס בכל ר"ח את התיבות "וְהָיָה הַחֹדֶשׁ הַזֶּה סוּף וְקָץ לְכָל צְרוּרֵינוּ תְּחִלָּה וְרֵאשִׁי לְפָדְיוֹן נַפְשָׁנוּ", ואם כן המתפלל בסידורו רק בשבת ראש-חודש מפסיד תיבות אלו.

[ובעיקר הדבר, ראה ערוך השולחן הלכות ר"ח (סי' תכה סעי' ב'): ודע שמעולם תמהתי על הנוסח שלנו, שבסוף "אתה יצרת" אחר "למחילת עון" אומרים "כי בעמך ישראל אחר בחרת כו' ושבת קדשך", ולמה אין אומרים "קדשנו במצותיך" כו', והרי כל יו"ט שחל בשבת ור"ה ויוהכ"פ שחלו בשבת אומרים בסוף הברכה האמצעית נוסח זה, שזהו תורף קדושת שבת, ולמה לא יאמרו זה בראש חודש שחל בשבת? בנוסח ספרד ישנו באמת זה הנוסח (=כנראה כוונתו לנוסח הספרדים המכונה כיום 'נוסח עדות המזרח'). ולעניות דעתי בנוסח אשכנז חסר זה מהדפוס, ואני נוהג לאומרה, ואין שום טעם שלא לומר זה. ולא מצאתי מי שהעיר בזה. ע"כ.

גם בספר משמרת שלום קודינב (סי' ל' סעי' ה') כתב: בשבת ר"ח במוסף, אחר "ולסליחת

מצות שמירת המקדש

אנשים במקדש, אבל היכא דיש שם ריבוי עם אין צורך שמירה ביום אלא בלילה בלבד.

* * *

האחרונים האריכו לברר אי שמירת המקדש הוי מצוה בלבד, או שנחשבת גם בגדר עבודת המקדש. ועל הצד שיש בה גדר עבודה, אזי הכהנים השומרים יש בהם גדר עבודת הכהונה (ככל עבודות המקדש), והלויים השומרים יש בהם גדר עבודת לוי (כמשוררים ושוערים).

והנה המנ"ח (שם אות ב') פשיטא ליה שאין שמירת המקדש בגדר עבודה, ולכן כתב ד"לענין שמירת המקדש בודאי אף כהנים בעלי מומים כשרים, דלא מצינו דיהיה זה עבודה דבעלי מומים יפסלו, בודאי הם כשרים". והוסיף עוד להוכיח מהא דתנן בריש תמיד לענין המקומות ששמרו הכהנים ש"הרובים" היו שומרים שם, ופירש המפרש שהרובים הם קטנים שלא הגיעו ל"ג שנה, ואי נימא דשמירת המקדש עבודה היא, הרי אין עבודה כשרה בקטנים, ועל כרחק שאין השמירה בגדר עבודה אלא בגדר מצוה בלבד.

[ואם תאמר, סוף סוף "אין יתכן דמצוה זו כו' שהיא מצות עשה, יניחו אותה לעשות לקטנים שאינן בני מצוה"? קושיה זו כבר הקשה המשנה למלך (פ"ח מביה"ב ה"ה), אך המנ"ח שם ועוד אחרונים תירצו דכהאי גוונא מצינו לגבי אכילת קדשים שהוא מצות עשה – ואפ"ה מותר להאכיל קטן קדשי קדשים, ומשום שהיכא שהעיקר במצוה היא התוצאה, שיאכל הקרבן (עי' בית הלוי ח"ג ס"ו נא), יכולה המצוה להתקיים אפילו על ידי הפטורין ממנה, כיון דסוף סוף נתקיימה התוצאה. וכן מבואר יסוד זה לענין כמה מצוות, כגון מה שהעלה המחנה אפרים (שלוחין ושותפין ס"י יא) להתיר קיום עשיית מעקה אפילו על ידי גוי, כיון שתכלית המצוה היא התוצאה ולא המעשה (והאריך בזה הגר"ד לנדיי שליט"א בספרו 'זכר דבר' ס"ב). ואם כן הכי נמי לענין שמירת המקדש, כיון שהעיקר במצוה היא התוצאה שישמר המקדש, יכולה מצוה זו להתקיים אף בקטנים. עד כאן דבריהם (וראה באבנ"ז יו"ד ס"ח תמט ס"ק יא שתמה בזה, שהרי מבואר בפוסקים בהלכות מצה שקטן לאו בר שימור הוא כלל). וצ"ע עוד בזה].

אמנם האבני נזר (יו"ד ס"ח תמט ס"ק ו-יא) האריך להוכיח שהשמירה היא בגדר עבודה, ונעתיק את עיקרי דבריו: "יש לעיין אם שימור חשיב עבודה. ומדברי הרמב"ם פ"ג מהלכות כלי המקדש (הלכה א-ב) שחשבו בכלל עבודת הלויים – מבואר דעבודה הוא [ז"ל הרמב"ם שם: זרע לוי כולו מובדל לעבודת המקדש כו', עבודה שלהן היא שיהיו שומרים את המקדש, ויהיו מהן שוערים לפתוח שערי המקדש ולהגיף דלתותיו, ויהיו מהן משוררים לשורר על הקרבן בכל יום כו']".

"ולולי דברי הרמב"ם היה נראה, לפי מה דקימא לן בב"מ (צג, א) דיושב ומשמר לאו כעושה מעשה דמי, אם כן לאו עבודה הוא כו'. אלא שכבר הורה זקן הרמב"ם ז"ל כו', ועל כרחק לחלק בין המשמר את הפרה דלא הוי עבודה, שאינו רק שלא תפסל, ודומה לשימור שלא יגנב, משא"כ שימור דמקדש שהוא לכבוד המקדש – חשיב עבודה כו'".

"והנה ברמב"ם (פ"ח מביה"ב ה"ו): לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי קודש כו', יעויין שם במשנה למלך דהשומרים היו מקצתם שומרים ומקצתם ישנים וחוזר חלילה. ומבואר מזה דדוקא ישנים לא היו בבגדי כהונה, אבל שמירתן היתה בבגדי כהונה. והרי האבנט פסק הרמב"ם (פ"ח מכלה"מ ה"א)

בפרשתין נצטוונו על "שמירת המקדש" בעשה ובלא תעשה (יה, ד-ה). עשה – שנאמר וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד, לא תעשה – שנאמר וְשָׁמְרָתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ, ולשון "שמירה" עומד במקום לאו כמו שאמרו ז"ל (עירובין צו, א) כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה (לשון החינוך מצוה שצא). וענין המצוה היא להעמיד שומרים מסביב למקדש.

בטעם המצוה מצינו ב' דעות בראשונים:

א] דעת הרמב"ם שהשמירה היא בגדר כבוד למקדש, וכפי שכתב בריש פ"ח מבית הבחירה: "שמירת המקדש מצות עשה, ואע"פ שאין שם פחד מאויבים ולא מליסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו, אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין". ובספר המצוות (עשה כב): "שצוונו לשמור המקדש וללכת סביבו כו', לגדלו ולכבדו ולרוממו כו', כי מהגדלת ההיכל ורוממותו שיהיו שומרים מסודרים עליו" [וכדעת הרמב"ם כתב גם הראב"ד בפירושו ריש תמיד: ושומרים את המקדש "בשביל כבודו", וכן הוא בהרחבה בחינוך (מצוה שפח) ד"שמירה זו היא כדי לכבדו ולרוממו ולפארו, לא מהיות שום פחד מאויב חלילה כו', מכבודו של בית הוא למנות עליו שומרין כדרך המלכים הגדולים אשר בארץ שיעשו כן"].

והרא"ש בריש מסכת תמיד נקט גם כן שהשמירה היא בגדר כבוד למקדש, אלא שביאר שענין הכבוד הוא מה שאין מסיחין דעת ממנו, ומטעם זה יש להעמיד שומרים סביבו, וכדכתיב ביהודיע (מ"ב יא, ו) וְשָׁמְרָתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת "מִסָּח", וכדפירש רש"י שם "שמרוהו מאוד שלא תסיחו דעתכם".

ב] דעת רש"י בפירוש התורה (במדבר ג, ו) שהשמירה היא בכדי "שלא יקרב זר" או טמא אל המקדש, וכפי משמעות הכתובים שסמכו ענין השמירה למיתת זר הקרב אל הקודש. וכזה נקט הגר"א בביאורו ריש תמיד ד"האי שמירה מפורש בסדר קרח משום שלא יכנס זר בתוכו". ובאמת הוא מקרא מפורש בדברי הימים (ב כג, יט): וַיַּעֲמֵד הַשּׁוֹעֲרִים עַל שַׁעְרֵי בֵּית ה' וְלֹא יָבֹא טָמֵא לְכָל דָּבָר.

* * *

אופן השמירה מבואר במסכת תמיד ובמסכת מידות ששמרו בכ"ד מקומות, בג' מקומות שמרו הכהנים – והיו המקומות הללו מבפנים, ובכ"א האחרים שמרו הלויים – והיו המקומות הללו מבחוץ, וילפינן כן מקראי. ובפשוטות הוא דינא דאורייתא לחלק השמירה בין הכהנים והלויים וכאופן האמור (מנ"ח מצוה שפח אות ג').

ונחלקו הראשונים אם מצות השמירה היא הן ביום והן בלילה, או רק בלילה (ראה: רמב"ם פ"ח מביה"ב ה"ב ובמצויין לעיל). וכבר תמה המנ"ח (שם בריש המצוה) בטעם הראשונים שאין המצוה אלא בלילה, הרי הן אי השמירה משום כבוד למקדש, והן אי השמירה בכדי שלא יקרב זר או טמא, שני הטעמים שייכים ביום ובלילה, ומאיזה סברא נפטר השמירה ביום. וסיים "וכעת איני יודע טעם לדברי הראשונים דסוברים דהוא רק בלילה, ואפשר מצאו באיזה ברייתא".

והגר"ח קנייבסקי ז"ל בספרו דרך חכמה (פ"ח מביה"ב ה"ב בביאור ההלכה) כתב ליישב, ד"טעם הראשונים שלא היו שומרים רק בלילה, זהו משום דביום יש שם הרבה אנשים ואין צריך שימור, אבל אם קרה מקרה שלא יהיו שם שום אנשים – יצטרכו שימור גם ביום". והוסיף דלפי זה אפשר דלא פליגי הראשונים, ואותם שכתבו דבעינן שומרים ביום ובלילה היינו בעת שאין שום

לספר של מחלוקת אין כל "שוויות"

מקובלני כי משנפטר הג"ר יודל קמינר ז"ל, לא הסכים חתנו מרן השפת אמת זי"ע לקבל חלק מירושתו הגדולה, שכן כידוע קיבל על עצמו השפת אמת מימים ימימה שלא ליהנות מאיש. ביקשו איפוא גיסיו, בני משפחת קמינר, להנותו מן הנכסים "בהיתר", וביקשוהו כי יהיה "שמאי" שישום את ערך הירושה ויחלקנה ביניהם, כך שיוכל להתפרנס מפועל כפיו – כפי שהיה בחפצו. הסכים השפת אמת לכך, וביקש שיביאו לראשונה לפניו את ספרי הקודש של חותנו, והוא יעריך את שוויים.

אחד מן הספרים היה ספרו של הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל שכתב בעת המחלוקת הנודעת על הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע, והשפת אמת רשם עליו את שווי: 2 קופיקות! סכום זעום למדי, אשר ניתן היה לקנות בו כמה פרוסות לחם בלבד.

נכנס אליו גיסו רבי מענדל קמינר ז"ל ושאל: 2 קופיקות? הלא אני בעצמי מוכן לשלם בעבור ספר זה 20 רובלים! [שכן ספר זה לא חזר ונדפס בשנית מששככה המחלוקת, והיה נדיר ובלתי מצוי, מה גם שסיפור מחלוקת לכשעצמו מושך קוראים רבים המעוניינים לשמוע את נפתולי עלילותיו].

נענה כנגדו מרן השפת אמת זי"ע ואמר: וכי מה אעשה? זהו ספר של מחלוקת, ולספר שזכה אין כל שוויות!...

מצות שמירת המקדש המשך*

בהאי לישנא: "לא אדע מה קאמר, דהלא בודאי לא היו ישנים, כדאיתא במשנה דתמיד דמי שהיה ישן היה הגבאי לוקה אותו ושורף בגדו, דלא היו רשאים לישון. ועי' במשנה למלך (שם פ"ה ה"ו) שהכהנים עשו להם חלוקה מי שיהיה מן הנעורים ומי שיהיה מן הישנים, אבל שומר לא היה ישן, דאם כן לא היה שומר."

ופלא בעיני שלא ציין הגרש"מ ז"ל לדברי השפת אמת במאמרי סוכות (תרנ"ג ד"ה איתא בזוה"ק) "כי בסוכה אפילו בשינה מקיימים המצוה – שאין כן בכל המצוות, וכמו כן היה בכהנים ולויים בשמירת המקדש". הרי מבואר בדבריו כדעת החלקת יואב שמקיימים מצות שמירת המקדש בשינה. והקושיה ממה שאיש הר הבית היה מכה ושורף כסותו של הישן, אינה קושיה כל כך, וכמבואר בבאר שבע (תמיד כה, ב ד"ה והרובין) שבודאי היו גם כן ישנים, אלא שהיו מתחלפין בשינה, שמשמר אחד היה ישן ומשמר שני היה ניעור "כדרך כל שומרי חצרות המלכים", אלא דהיכא שמצאו הממונה ישן יותר מהזמן הקבוע לו לישן היה חובטו במקל ושורף בגדיו (וראה 'אבני נחל' מיידי המנוח הגרש"מ ליכטנשטיין ז"ל מאמרי סוכות עמ' צז-צח). ודו"ק.

* * *

עוד זאת נזכיר בקצרה, את הפולמוס האדיר שעורר בספריו הגה"צ רבי מעשיל געלבשטיין ז"ל מתלמידי קאצק, וליובאוויטש שעלה ונתיישב בתוככי ירושלים, דמצוה זו של שמירת המקדש מוטלת עלינו אפילו בזמן הזה שחרב הבית, על פי דעת הרמב"ם (פ"ח מביה"ב הלכה יד-טז) דלגבי קדושת המקדש עצמו אמרינן דקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבוא ולא בטלה אפילו בזמן הזה, וכיון שקדושת המקדש במקומה – מוטלת עלינו המצוה לשמור את הבית, הן לפי הטעם שהשמירה היא כבוד למקדש והן לפי הטעם שהשמירה היא שלא יכנס שם זר וטמא. והגם שאין יכולין בזה"ז להיות הכהנים שומרי מבפנים, אחר שטמאי מתים אנו ואסורין להכנס למקום המקדש, נוכל על כל פנים לקיים המצוה מבחוץ, דהשמירה מבפנים דוקא נראה דאינה מעכבת.

ובכל ספריו, הן בספרו "משכנות לאביר יעקב" שנתייחד ממש על ענין זה, והן בשאר ספריו: "אור לישירים", "חוסן ישועות", "אור זרוע לצדיק", "פתיל תכלת", וסידור התפילה "תפילה למשה", מאריך מאוד בענין זה, ומוסיף ומעטר הענין ברמזים נפלאים וחלומות נשגבים שחלם.

ואחרי ככלות הכל לא נתקבלה דעתו, מכמה וכמה טעמים, ואין אנו זוכים לקיים מצוה גדולה זו עד שירחם עלינו הבורא ויבנה מחדש את בית קדשנו ותפארתנו בב"א.

* * *

שהיה כלאים כו', ולדעתו אסור ללבושו שלא בשעת עבודה (=ואיך הותרו הכהנים ללבוש בגדי כהונה בעת שמירתן). אלא דלטעמיה הוא דשמירה הוי עבודה, וצריך בגדי כהונה כו'.

"אך מדברי הרא"ש והמפרש (תמיד כז, א) דסוברים שהשומרים היו קטנים, מוכח דלאו עבודה הוא, דקטן לאו בר עבודה הוא בין בכהנים בין בלויים כו' (והרחבנו בראיה זו לעיל).

* * *

"קיצור הדברים, דשמירת כהנים הוא במחלוקת שנויה, דלהרמב"ם כו' הוי עבודה, ולדעת הרא"ש והמפרש לאו עבודה היא. עכתה"ק.

בענין זה ראוי לציין עוד, לכמה נקודות שעורר בזה הגאון הנפלא רבי יעקב וואלף יוסקוביץ ז"ל בספרו אמבוהא דספרי ריש פרשת קרח:

[א] אי נימא דשימור הוי עבודה "אם כן גם יושב יהיה פסול בשמירה כמו בכל עבודות המקדש דיושב מחלל עבודה, והרי להדיא מצינו שהכהנים היו יכולין לישב בשעת שמירתן, וכמו שאיתא בר"ש ריש תמיד שהכהנים היו יכולין לישב כשהיו עייפים, וכן הוא בפירוש הראב"ד ריש תמיד שהכהנים היו יכולין לישב אם היו רוצין".

[ב] גם איך יתכן לומר דשימור הוי עבודה "הרי הכהנים שהיו שומרינן בג' מקומות כו', על כרחך שהיו עומדין במקום שלא נתקדש, וכמו שכתבו הר"ש והראב"ד ריש תמיד שבמקום שהיו הכהנים שומרים, בבית אבטינס ובבית הניצוץ, היו עליות, כדי שיהיו הכהנים יכולים לישב שם, משום דגגין ועליות לא נתקדשו, והיו חול ומותר לישב שם, עיין שם. והרי בכל עבודות המקדש בעינינו שיעמוד הכהן בעזרה ובמקום שנתקדש, ולא מהני עמד בחוץ ועשה עבודה בפנים וכמבואר בזבחים (כו, א וברש"י) כו', ואם כן כאן בשמירת המקדש שהכהנים היו שומרינן בגגין ועליות שלא נתקדשו – על כרחך דלא הוי עבודה".

[ג] "גם מלשון הרמב"ם (פ"ח מביה"ב ה"ו) שכתב שלא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי קודש, משמע דגם בשעת שינתם היו מקיימין מצות שמירת המקדש, הנה משמע גם כן דאין השמירה בגדר עבודה רק בגדר מצוה, שהרי ודאי אי אפשר לעבודת המקדש שתתקיים בשעת שינה, דגרע הרבה ממתעסק בקדשים דפסול כו', ומוכרח דלא הוי עבודה כי אם מצוה ואפשר שתתקיים גם בשעת שינה".

[באמבוהא דספרי שם מציין שכן פשיטא ליה להחלקת יואב בתשובה שמתקיימת מצות שמירת המקדש גם בשינה, ונדפסה תשובה זו בספר פסקי תשובה (ס' קפב). אמנם בהגה' הג"ר שאול משה זילברמן ז"ל אב"ד וויערשוב הנדפסים בריש הספר שם תמה בדבריו מאוד

צוף אמרים

פרשת קרח

תניחנו האש ולא תאכלנו (וילמים נדפס ספר 'שולי הגליון' על התורה מחו"ז אדמו"ר הגה"ק הפני מנחם זי"ע, ושם עמ' רטז עמד גם כן בזה).

עוד אני מדבר, וניגש אברך אחד ושאל לפניו, מהו זה שהדגיש רש"י: יודע אני שיש להם חלק **"בתמידי ציבור"**, הלא בכל קרבנות הציבור יש לכל אחד חלק, ולאו דוקא בתמידי.

ואמר לי אז מו"ר הגר"צ ז"ל: תראה איך שמן השמים מזמנים לנו להבין כוונת רש"י, רק אוסיף לעורר עוד הערה אחת וניישב הכל בחדא מחתא, מהו זה שכתב רש"י: **"יודע אני"** שיש להם חלק בתמידי ציבור, וכי מי אינו יודע זאת? ולא הוי ליה למימר אלא: **"יש להם חלק בתמידי ציבור"** ויהי רצון שחלקם לא יקובל לפניך כו'.

רק האמת הוא כפי דברי האחרונים שאין לכל יחיד חלק מיוחד בפני עצמו בקרבן הציבור, אמנם משה רבינו ראה ברוח קדשו כי נתגלגל הדבר שבדיוק היום קנו מכספם של דתן ואבירם [שנתנו שקלים עם כל ישראל לצורך הקרבנות] את מנחת התמיד (ועי' שקלים פ"ג משנה ג' במנהג 'בית רבן גמליאל'), וזהו שאמר לפניו יתברך: **"יודע אני"** דייקא, **"שיש להם חלק בתמידי ציבור"** הנקנים לצורך היום הזה, ולכך בקשתי ש"חלקם לא יקובל לפניך תניחנו האש ולא תאכלנו". ומתורצים כל הקושיות. ודפח"ח [אחר שנים ראיתי שמביאים כזה גם בשם הגרי"ד סולובייצ'יק ז"ל בן הרב מבריסק ז"ל].

אם כמות כל האדם ימתן אלה וגו' לא ה' שלחני (טו, כט). מדקדקין המפרשים איך לא חשש משה רבינו שיעשו תשובה וינצלו וימותו לבסוף **"פמות כל האדם"**. וכבר עמד בזה בספר **דברי שלום הקדמון ממנהר"י אדריבי זלה"ה** (שאלוניקי ש"מ) וכתב בזה רעיון נפלא בהאי לישנא: **"שמעתי אומרים, איך משה רבינו הכניס עצמו בנסיון כזה, שהרי אם היו מהרהרין תשובה בלבם לא היו מתים, שאין לך דבר שיעמוד בפני התשובה, והרי בניו של קרח שהיו עמו ניצולו כו' על שההרו תשובה בלבם. לזה כיון משה באומרו **"אלה"**, שהאדם השב בתשובה אינו מי שהיה אלא הרי הוא כבריה חדשה, שאין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות - וכששב בתשובה אז עומד בדעתו והרי הוא אדם אחר, ולכן אמר משה: אם כמות כל האדם ימתן **"אלה"** האנשים, בהיותם במרד, שאם חוזרים בתשובה אינם **"אלה"** כי אם אחרים". ע"כ. וכזה נדפס גם בשם הגה"ק רבי אברהם מטשעכנוב זי"ע.**

ולענ"ד נראה על פי מה שכתב רבינו בחיי שלהי פרשת בהעלותך, על הכתוב (יב, ד) **ויאמר ה' פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים**

ולכן לא דיברה מזה מיד. ברוך ה' יודע.

[ובעיקר הענין, הנה **בילקוט שמעוני** בספר שופטים (רמז מב) איתא בשם **סדר עולם** כי **"נחשון מת בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים"** (וראה אבן עזרא שלהי מגילת רות שמסופק בזה), והדברים מתאימים עם האמור שמת במעשה קרח שהיה בשנה השנית ליציאת מצרים, וכפי שכתבו **התוס'** בבבא בתרא (ק"ט, א ד"ה הא דהו) בשם **סדר עולם** דמחלוקתו של קרח היתה מיד אחר מעשה המרגלים בשנה השנית ליציאת מצרים. ואמנם לדברי חז"ל (סנהדרין פ"ב, ב) דומרי בן סלוא הוא שלומיאל בן צורישדי, על כרחך דע"כ נשיא שבט שמעון **שלומיאל בן צורישדי** לא נספה בעדת קרח, שכן מעשה זמרי היה בשנת הארבעים אחר מעשה בלעם. וכבר מצאתי הערה זו ב**מהרז"ו** במדרש בפרשתן (יח, ג ד"ה אליצור)].

ושבו מצאתי בספר **"אמר הגאון"** הנדפס מחדש מתלמיד הספורנו, שכתב בשם רבו פירוש מחודש בפסוקים הנאמרים בהמשך הפרשה (יז, כז-כח): **ויאמרו בני ישראל אל משה לאמר הן נוענו אבדנו כלנו אבדנו. כל הקרב הקרב אל מִשְׁכַּן ה' ימות וגו'.** וזה לשונו: **"הן נוענו אבדנו"** - כולנו בין גוועים ואובדים, **"כלנו אבדנו"** - כבר מתו נשיאי העדה קריאי מועד אנשי שם, וצריך לעשות הקרבנות, ואתה אמרת **"כל הקרב הקרב אל מִשְׁכַּן ה' ימות"**, ואין לנו מי יודיענו הדרכים נלכה בם, כי מתו המורים. ע"כ. ורצונו לומר, כי הגם שמשה ואהרן היו קיימים, מסתמא כל שבט היה מקבל את התורה וההוראות בעיקר על ידי נשיא שבטו, וכיון שכל הנשיאים נספו בעדת קרח, לפיכך לא היה להם מי שיוודיעם הדרכים. אך עצם פירוש קשה, שהרי כפי שנתבאר נתמנו להם מיד נשיאים חדשים אשר נכתבו שמותם על מטות שבטם וכמפורש בפסוקים הקודמים, ושוב מה היתה טענת ישראל שאין להם מי שיוודיעם הדרכים. וצ"ע בזה.

ויחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל מִנְחָתָם (טז, טו). פירש"י בשם המדרש: **"יודע אני שיש להם חלק בתמידי ציבור, אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון, תניחנו האש ולא תאכלנו"**.

אחרי נישואי, בהיותי מתגורר בחצור הגלילית ור"מ בישיבה שם, הייתי יושב בסעודה שלישית בבית החסידים בצוותא חדא קדם מו"ר הגר"ר **צבי אברמוביץ ז"ל** (בעל מחבר ספרי 'טעם הצבי'), ובפרשת השבוע הזכרתי לפניו מה שמעורר בקובץ **שיעורים** (ב"ב אות תד) על דברי רש"י הללו, דלכאורה בקרבנות ציבור אין לכל יחיד חלק מיוחד בפני עצמו, רק הוא בעלות חדשה בשם **"ציבור"** (והאריכו בזה האחרונים מאוד בהגדרת קרבן **"ציבור"**), ומה שייכא איפוא בקשת משה רבינו **"חלקם לא יקובל לפניך לרצון"**

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי וגו' ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם. פירש"י: עמד וכנס מאתים חמישים ראשי סנהדראות, רובן משבט ראובן שכניו, והם **אליצור בן שדיאור וחבריו** וכיוצא בו, שנאמר **נשיאי עדה קריאי מועד**, ולהלן (לעיל א, טז) הוא אומר **אלה קרואי העדה נשיאי מטות אבותם וגו' ע"כ.**

מי הם **"חבריו"** של אליצור בן שדיאור - שנמנו עם עדת קרח? הם **כל שנים עשר נשיאי ישראל!** וכדברי רבינו בחיי על אתר: **"ומכלל חמשים ומאתים אלו היו שנים עשר הנשיאים שהקריבו בחנוכת המזבח,** וכן דרשו רז"ל מגזירה-שוה קריאי קריאי, כתיב הכא **נשיאי עדה קריאי מועד**, וכתב במדבר סיני **אלה קרואי העדה נשיאי מטות אבותם.** וכן פירש"י ז"ל: **אליצור בן שדיאור וחבריו,** האנשים אשר נקבו בשמות" (עי' במדב"ר יח, ג).

והדבר מרעיש הלב! נשיאי ישראל הקדושים, **נחשון בן עמינדב** שמסר נפשו בים, **נתנאל בן צוער** שהשיא עצת הקרבנות לשאר הנשיאים (עי' רש"י נשא ז, יח), וכל הנשיאים שאנו מזכירים שמם ברעדה בימי החנוכה ובחודש ניסן, כולם היו עם עדת קרח! **מזה למדים אנו שאין לנו יכולת כלל לעמוד על עומק המחלוקת שהיתה שם - שהיתה כנראה בדקי דקות ובדברים שאין נפש פשוטה יכולה לבררם!**

ולכאורה כיון שכל שנים עשר נשיאי ישראל היו מכלל **"המִשְׁתִּים ומִמָּאֲתִים אִישׁ"**, אם כן **כולם נספו אז**, כדכתיב להלן **"ואש יצא מִמָּאֲתִים וַיִּתְּאֵכֶל אֶת הַמִּשְׁתִּים ומִמָּאֲתִים אִישׁ"**, והיו צריכים למנות עליהם נשיאים חדשים, ולמה לא סיפרה התורה מזה כלום שהוצרכו אחר מחלוקת קרח למינויים חדשים? והלא בהמשך הפרשה מיד אחר מעשה קרח נצטוו להביא **"מִטֶּה מִטֶּה לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ מִמָּאֲתִים אִישׁ"**, ולכתוב את שמות הנשיאים על המטות, ולא נזכר מיד שהם נשיאים **חדשים** שרק היום ואמש נתמנו. הלא דבר הוא! ובפשטות צריך לומר, שהיו לשנים עשר הנשיאים הנספים כעין **"סגנים"** ששימשו עמהם, ומיד כאשר נספו הנשיאים נכנסו סגניהם תחתיהם [וכזה מצאתי בפנקס כתבי חסידים שברשותי מנסיעת מרן האמרי אמת מגור זי"ע בקיץ תרצ"ב לקרעניץ: **"יום ה' קרח שעה 5 בבוקר, אמר: לא נפסק השרות מִיִּשְׂרָאֵל אפילו שעה אחת, כי מיד שכלו הנשיאים הראשונים, לא המתינו אפילו שלוש יום, רק תיכף עשו נשיאים חדשים, כדכתיב מיד 'מִמָּאֲתִים אִישׁ לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ' עד כאן לשונו הטהור**]]. ומה שלא נכתב הענין מפורש, נראה כי התורה עצמה רצתה להעלים את הענין המרעיד והנורא הזה, שכל נשיאי ישראל הקדושים היו עם עדת קרח ונשרפו,

צוף אמרים

גשמיות וטבעיות. ולזה כתב בשפת אמת בפרשתין (תרמ"ד"ה וזה היה) שבכל שבת מאיר לבני ישראל אור מטהו של אהרן, עיין שם. ומסתמא מדריגות **פרח ציץ ושקדים** הם ג' סעודות השבת.

[וראה מה שכתב ידידי הרה"ג רבי מרדכי יהודה בין שיח' בהקדמת ספרו "בין שמועה" יורה דעה: בפרשת קרח כשצוה ה' את משה רבינו ע"ה לקחת י"ב מטות מאת נשיאי ישראל ופרח מטה אהרן, כתוב בפסוק וְהָיָה מִמֶּחֱרָת וּגו' וְהָיָה פֶּרֶחַ מִטֶּה אֶהְרֹן לְבֵית לֹוִי וַיֵּצֵא פֶּרֶחַ וַיֵּצֵא צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים, וכפשוטו נראה שכאשר הגיעו לאוהל מועד ראו על מטה אהרן רק **שקדים**, וכדרך הפרי שבתחילה מוציא פרח ואחר כך ציץ ולבסוף נעשה מכך שקד, ואם כן כשגמל שקדים שוב לא היה בו לא פרח ולא ציץ ולא ראו בו אלא **שקדים**, ואם כן קשה כיון שכל גידולם היה בנס גמור, שצמחו פירות על מקל בעלמא, וכן שגדל כל זה בלילה אחד, לשם מה היו צריכים להקדים פרח וציץ, הרי די שיצמחו תיכף שקדים בדרך נס. ושמעתי מהגאון הגדול רבי משה שאול קליין שליט"א שתרץ בשם רבו מרן בעל שבת הלוי שליט"א (ז"ל), שבא הכתוב ללמד שבתורה הקדושה אין "קיצורי דרך", ואף כשנעשה נס וצומחים פירות במהירות, מכל מקום אי אפשר לדלג על שום חלק מחלקי גידול הפרי, והנס יכול רק לזרז את אופן כל מהלך הגידול, אבל לא לקצרו. וביאר, כי ללמד על הכלל כולו יצא, שאי אפשר לקנות תלמוד תורה על ידי קיצורים שונים מבלי לרדת לשורשי הדינים, ורק על ידי התעמקות והתבוננות בדברי הראשונים כמלאכים ואחריהם הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים אפשר לזכות להגיע לפסוק וידיעת ההלכה הצרופה על בוריה כו'. ע"כ.]

והנה כבר נתבאר בדברינו שהדברים נכתבו שלא בדקדוק, כי בודאי גם אחרי שהוציא המטה **שקדים** עדיין ראו את **הפרחים**, וכמפורש בגמרא. אך הדברים נכונים עדיין מאוד לענין הציץ, שכיון שהציץ והשקדים הם ענין אחד, אלא שהציץ הוא התחלת גידול הפרי והשקדים הוא גמר הפרי, ולכאורה הציץ לא נשאר לעולם על המטה, כפשטות לשון הגמרא "פרחיה ושקדיה" דייקא, אם כן לשם מה נצרך הציץ כלל, הא כיון שצמח הכל בדרך נס, היה יכול לצאת מיד מהפרח שקדים. וגם היה אפשר שיצאו השקדים מיד בלא פרח ובלא ציץ כלל. ועל זה מתאים תירוץ הגר"ש וואזנר ז"ל שאי אפשר לדלג על שום חלק מחלקי גידול הפרי כו', וכמבואר בדבריו היקרים. ודו"ק.]

מפשטות הדברים נראה שלא ראו ישראל את הפרח כשהוציאו המטה חוצה, שהרי כתב רש"י שהוצאת הציץ היא כאשר נופל הפרח, וכיון שהוציא המטה ציץ וגמל שקדים כבר נפל הפרח, אלא שהתורה מספרת לנו את האמת שכך היה סדר המעשה בהיות המטה בקודש פנימה, שקודם הוציא פרח ואחר כך ויצץ ציץ ואחר כך ויגמול שקדים.

אך זה לא יתכן, דלהדיא אמרינן ביומא (נב, ב) ש"מקלו של אהרן פרחיה ושקדיה" היה עומד במקדש לפני העדות עד שנגזז עם הארון, הרי ש"פרחיה" היו על המטה לעולם גם אחרי הוצאת הציץ והשקדים [ובזה נסתר לכאורה גם פירוש הרשב"ם לפשוטו של מקרא, ש"כשהוציאו משה מצאו שפרח ולא יותר, כדכתיב וְהָיָה פֶּרֶחַ מִטֶּה אֶהְרֹן לְבֵית לֹוִי, אבל אחר כך ויצץ ציץ לעיני כל ישראל, ואחרי כן ויגמול שקדים, שכן הוא הענין בפירות האילן. שאם הכל היה בבת אחת, אם כן כשהוציאו משה נגמר כל אותו הענין תחילה, והנה לא היתה נראית לא הפריחה ולא הניצה. וגם לא היה לו לכתוב וְהָיָה "פרח", אלא והנה "גמל שקדים" מטה אהרן לבית לוי". ע"כ. ואם כי דבריו נפלאים בפירוש המקרא, סוף כל סוף, כיון שהדרך הוא שנופל הפרח אחרי הוצאת הציץ והשקדים, איך נשארו "פרחיה" במקדש עד החורבן].

ועל כרחק צריכים אנו לדברי רבותינו בעלי התוס' (בספר דעת זקנים מבעלי התוס') "דתרי עניני פרח היו שם, מצד אחד פרח - ואותן פרחים עמדו ולא נפלו לעולם, ומצד אחד וַיֵּצֵא פֶּרֶחַ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים, וראיה מיומא ומפרק מקום שנהגו, דמסיק על אותן דברים שנגזזו, דיש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה נגזזו, מכלל דפרחים היו ועמדו לעולם, ומצד אחד השקדים".

ויתכן שגם רש"י סבירא ליה שנשארו הפרחים לעולם, ומה שכתב שציץ "הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל", רצונו לומר שכך הוא בדרך כלל בכל אילן המצמיח פירות, אבל כאן היה מעשה נסים שנשארו הכל על המטה לעולם, הן הפרח והן השקדים [ומה שלא נזכר בגמרא שנשארו גם הציץ על המטה, ולא אמרו אלא: פרחיה ושקדיה, זהו משום שהציץ אינו דבר בפני עצמו, אלא הוא עצמו השקדים קודם שניכרו לפרי, וכלשון רש"י שכאשר הוכר הפרי הוכר שהן שקדים].

ואין זה פלא כלל שנשארו הפרחים והשקדים עד החורבן, ולא נבלו, כי לא היו הם פרחים ושקדים טבעיים, אלא בדרך נס נעשו, וכל דבר נס אינו קשור לטבעי העולם כלל, וכולו דבוק בשורשו העליון. בפרט שמקום עמידתם לעד היה "לפני העדות למשמרת", שהוא מקום החיות האמיתית המשולל מכל

צאו שלשתכם אל אהל מועד, וזה לשונו: יש מפרשים "פתאום" כדי שלא ישוּבוּ, לפי שהיה בדיבורם זה חילול השם, שכל המספר בגנותן של נביאים כאילו מדבר בשכינה, וחילול השם הוא מן העבירות החמורות שמעכבים את התשובה, וזהו לשון "פתאום", קודם שישוּבוּ בתשובה, וכענין שאמר (קידושין מ, א) אין מקיפין בחילול השם. מפי אדוני אבי רבי נתן ז"ל.

ומעתה נשא משה קל-וחומר בעצמו, ומה התם שדיברו בו מרים ואהרן בינם לבין עצמם, נכללו דבריהם בגדר חילול השם עד שלא נתן להם השי"ת אפשרות לשוּב, כל שכן כאן שהיתה מחלוקת קרח ועדתו בפרהסיא גדולה כל כך, בהקהלת כל העדה, בודאי לא יתן להם השי"ת אפשרות לשוּב. והדברים נוראים!

ויקח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבו הַשֹּׁרְפִים וַיִּדְקְעוּם צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ (יז, ד). יש להתבונן מפני מה עשו מחתותם מנחושת, הלא מחתה שמקטירין בה הקטורת היתה של זהב כמפורש בפרק טרף בקלפי (יומא מג, ב). ונראה לכאורה שמהאי טעמא היתה באמת מחתת קרח עצמו משל זהב, כפי שהביא בשפתי צדיק בפרשתין (אות נד) בשם מדרש שוחר טוב (תהלים ריש פרק מה) "שהיתה מחתת קרח של זהב" [והנה לפנינו במדרש שם נראה שהמחתות של קרח "ועדתו" היו של זהב, אבל זה לא יתכן, שהרי להדיא מפורש בתורה שהיו של נחושת, ואולי מהאי טעמא מחק השפתי צדיק מהמדרש את תיבת "ועדתו". וצ"ע בזה]. אך אם כן מאי טעמא לא עשו כולם את מחתותם משל זהב?

ואולי סברו עדת קרח שכיון שמקטירין הם בחוץ ולא בפנים, לפיכך יש להם לעשות המחתה כעין כלי מזבח החיצון שהיו מנחושת, ולא כעין כלי מזבח הפנימי. ונתגלגל כן מן השמים, כדי שלבסוף יעשה מהם "רִקְעֵי פָחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ" ויהיה בזה זכרון למחלוקתם במקום גלוי, במזבח החיצון, שהרי אם היו עושין של זהב, לא היו יכולין לעשות מזה ציפוי למזבח החיצון שהיה מנחושת.

וְהָיָה פֶּרֶחַ מִטֶּה אֶהְרֹן לְבֵית לֹוִי וַיֵּצֵא פֶּרֶחַ וַיֵּצֵא צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים (יז, נג). פירש"י: וַיֵּצֵא פֶּרֶחַ - כמשמעו, וַיֵּצֵא צִיץ - הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל, וַיִּגְמַל שְׁקָדִים - כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים.

יומא דהילולא

הגאון רבי אהרן לעוין הי"ד אב"ד ריישא

(י"ד חשוון תר"מ - ו' תמוז תש"א)

לקט מתוך מאמריו בתוקף וחומר עניני "בין אדם לחבירו"

הג"ר אהרן לעוין הי"ד אב"ד ריישא [בן הג"ר נתן לעוין ז"ל אב"ד פשעמישל וריישא, שהיה חתנו של הגאון האדיר רבי יצחק שמעלקיש ז"ל בעל ה"בית יצחק" אב"ד לעמבערג], נולד בשנת תר"מ, והתחנך עוד על ברכי זקינו מאור הגולה ז"ל. לימים נתעלה לכהן פאר בסאמבור שבגאליציה, ולאחר פטירת אביו התמנה תחתיו כרב אב"ד ריישא. נחשב מראשי מנהיגי היהדות החרדית בפולין וגאליציה, חבר מועצת גדולי התורה ומראשי דובריה, ואף כיהן כחבר ה"סיים" הפולני. בד בבד, היה מחבר פורה ונואם בחסד עליון. ספריו: שו"ת אבני חפץ, "ברכת אהרן" עמ"ס ברכות, "הדרש והעיון" על התורה. בתחילת שנות הזעם ברח מעירו אל לעמבערג, וביום כניסת הנאצים ימ"ש לשם - ו' תמוז תש"א, נתפס ונרצח על ידם. יקום ה' דמו. תולדותיו נכתבו על ידי בנו הרב יצחק לוין ז"ל ב"הדרש והעיון" במדבר סוף ח"ב. לרגל יומא דהילולא ליקטנו כמה מאמרים מתוך ספריו בתוקף גדלות וחומר עניני "בין אדם לחבירו", מתוך תקווה כי נתעורר על ידם לחקן מעשינו, ויהיה בזה עילוי לנשמתו ההטורה.

ואנכי תולעת ולא איש

מצוות התורה תחלקנה למצוות שבין אדם למקום ולמצוות שבין אדם לחבירו, והנסיון יורנו כי יש רבים אשר נזהרים מאוד במצוות שבין אדם למקום, ומדקדקים מאוד בשמירתן, עד כי כל היום המה שיחתם, וזה דרכם להקפיד את המורה בשאלות שונות: אסור או מותר, טמא או טהור, למען חלילה לא יכשלו להביא דבר איסור לפיהם. אמנם במצוות שבין אדם לחבירו מזלזלים ונוהגים קלות ראש, ונח להם לדוש אותם בעקבם. ומכל שכן שלא יבואו מתחילה אל המורה לשאלו אם נכון הדבר לעשותו, ורק אחר עשותם המזימתה, על כל דבר פשע, וניגשו אל השופט ושפטם.

ושמעתי על זה מליצה נאה, בהבנת מה שאמר דוד המלך ע"ה על עצמו (תהלים כב, ז) **אֲנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ**, כי בין שונאי דוד היו כאלה אשר היו מדקדקים מאוד במצוות שבין אדם למקום, ובטרים לקחו אוכל לפיהם בדקוהו בשבע בדיקות אם רימה לא היתה בו - למען חלילה לא יאכלו תועבה, אבל זלזלו במצוות שבין אדם לחבירו, ונקל היה בעיניהם להרע ולהשחית באין חמלה, ועל כן לא חדלו מלרדוף באפס גם את דוד ולמרר את חייו בנכליהם אשר ניכלו לו. קרא איפוא אליהם דוד: גם **אֲנֹכִי** אינני רק **תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ**, ומתולעת הלא אתם נזהרים מאוד ומתרחקים בתכלית הריחוק, חדלו איפוא גם ממני ואל תגעו בי.

אמנם האנשים האלה שגו ברואה, כי חלילה להבדיל בין מצוות התורה, אשר כולן כאחת קדושות וטהורות כזוהר הרקיע מזהירות, וכולן מרועה אחד ניתנו. וזאת התורה אשר הזהירה על המאכלות האסורים, הזהירה גם על הגזל ועל האונאה וכדומה מהעבירות שבין אדם לחבירו כו'. ומה יקרו דברי חז"ל באמרם **הלוחות היו שוים ופסולתן היתה שוה** (עי' בתומא עקב פיסקא י'), וזו מליצה נאותה, כי בהלוח האחד היו כתובות מצוות שבין אדם למקום - אנכי ולא יהיה לך וגו', ובהלוח השני היו כתובות מצוות שבין אדם לחבירו - לא תרצח לא תגנוב וגו', והעירו חז"ל למוסר אזנינו כי שני הלוחות היו שווים, כלומר: שני סוגי המצוות האלה שוים הם במעלתם וערכם ולא יפרדו, וחלילה לתת לאחד יתרון על השני, כי שניהם כאחד קדושים וטהורים ומרועה אחד ניתנו. ופסולתן גם כן שוה, כלומר: הנופל והפורש עצמו מהם הוא גם כן שוה, כי הן אם יעבור אדם ויפרוש עצמו מהמצוות שבין אדם למקום הכתובות בלוח האחד, והן אם יעבור

ויפרוש עצמו מהמצוות שבין אדם לחבירו הכתובות בלוח השני, עשה המזימתה וחטא ואשם.

"הדרש והעיון" פרשת יתרו מאמר קנ

כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים

יש לשער, דבמצות תפילין נכלל רמז נכבד לעורר את האדם על שני סוגי החובות הרובצים עליו, ואשר עליו לקיימם בחיים: **חובות בין אדם לחבירו וחובות בין אדם למקום**. תפילין של יד מעוררת אותנו למלאות החובות **בין אדם לחבירו**, אחרי אשר בחובות האלה העיקר הוא **המעשה**, כאשר מפאת זה במצוה שבין אדם לחבירו נכון בצדקה וכדומה יש למעשה המצוה חשיבות אף אם נעשתה בלי כוונה כו', וזה משום דמהמעשה כשהוא לעצמו תגיע תועלת להחברה האנושית, ועל כן אף אם לא נתכוון לשם מצוה הנה טוב עשה. והתפילין של ראש מעוררת למלאות החובות שבין האדם למקום, אשר בהם העיקר היא הכוונה הרצויה והמחשבה הטובה בשעת המצוה, כי מה בצע בעשיית מצוה שכל עיקרה בין אדם למקום אם תחסר לה הכוונה הנאותה, וכמו שהמליצו על זה חכמי מדע "מצוה בלא כוונה כגוף בלא נשמה", כי כאשר הגוף בלא נשמה הוא כאבן דומם, ככה אם תחסר הכוונה למצוה - במה נחשבה היא.

והנה החובות שבין אדם לחבירו קודמים לחובות שבין אדם למקום, וכאשר אנו רואים שבאם אי אפשר לקיים איזהו מצוה בין אדם למקום רק על ידי זה שיעבור על חוב שבין אדם לחבירו - אז מוטב שלא יעשה כלל המצוה משיעשה אותה על ידי שידחה חוב בין אדם לחבירו, שאז הוה מצוה הבאה בעבירה ולא תעלה לרצון לפני המקום, וכדאיתא בסוכה (ל, א) דאין יוצאין בלולב הגזול משום דכתיב (ישעיה סא, ח) **כִּי אֲנִי ה' אֱהָב מְשֻׁפָּט שֹׂא גִזְל פְּעוֹלָה**. ולכן מתחילה יש להניח התפילין של יד שבה מרומזים החובות בין אדם לחבירו, ואחר כך תפילין של ראש שבה מרומזים החובות בין אדם למקום, וכן כשהולצין חולצין מתחילה של ראש ואחר כך של יד, וכדאיתא במנחות ל"ו ע"א **"והיו לטוטפות בין עיניך - כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים"**, להורות גם כן כי קיום המצוות שבין אדם למקום המרומזות בתפילין של ראש, לא יתכן רק ביחד ובהסכם עם קיום המצוות שבין אדם לחבירו המרומזות בתפילין של יד, ולכן מבלי **תפילין של יד**, כלומר: בלי קיום המצוות שבין אדם לחבירו, לא תתכן תפילין של ראש, היינו קיום המצוות שבין אדם למקום, וכאשר אמרנו.

"הדרש והעיון" פרשת בא מאמר ק'

ורחמנא היכא יתיב

הדברים האלו יהיו לנו לעינים להבין בהם מאמר

אחד נפלא מאוד, אשר בהשקפה ראשונה הוא מעורר תמיהון רב: **"אביי ורבא הוו יתיב קמיה דרבה, אמר להו רבה: למי מברכינן? אמרי ליה: לרחמנא! ורחמנא היכא יתיב? רבא אחוי לשמי טללא, אביי נפק לברא אחוי כלפי שמיא"** (ברכות מח, א). ומה מוזרה היא השאלה הזאת בפי רבה **"רחמנא היכא יתיב"**, האם יש לבקש מקום שבו ימצא הקב"ה? הלא בשמים ממעל ובארץ מתחת לית אתר פנוי מיניה, אין מקום אשר לא תשלט בו השגחת השי"ת ועיני ה' לא תהינה בו צופיות, ומה זה ששאל: רחמנא היכא יתיב?

ועל פי דרכינו למעלה נאמר, כי רבה בשאלו **"רחמנא היכא יתיב"**, לא היתה כוונתו לשאול: היכן נמצא השי"ת? רק כוונתו היתה לשאול: אנה הוא המקום, אנה הוא היכר אשר בו יעבוד האדם את ה', אשר בו יתגלה ויתבלט כי מקבל הוא על עצמו עול מלכותו לעבדו באמונה ובלב שלם כו'. כי כידוע מצוות התורה תחלקנה לשני סוגים, מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחבירו. הסוג הראשון, היינו המצוות שבין אדם למקום, ברובן תתקיימנה בבית. אמנם הסוג השני, היינו המצוות שבין אדם לחבירו, ברובן תתקיימנה בחוץ, כאשר יתהלך האדם בחוצות וברחובות קריה, ושיח ושיג לו עם אנשים על ידי משא ומתן, מסחר וקנין. והנה במצוות מסוג הראשון - רבים נזהרים, כי בהם אין דררא דממונא, ונקל לאדם לקיימן. אבל במצוות מהסוג השני שבין אדם לחבירו, יש כבר מזלזלים ומתרשלים, כי אהבת הממון והרדיפה אחרי הבצע, פעמים רבות יעוורו עיני האדם ויסלפו דרכו לעשות דברים אשר לא יעשו. אמנם הירא את דבר ה' לא יסתפק בקיום המצוות שבין אדם למקום והוא יהודי בבית, רק יקיים גם המצוות שבין אדם לחבירו והוא גם יהודי בחוץ, ואף אז ימצא חן ושכל טוב בעיני ה', **כי אי חפץ לה' ביהודי קטוע אשר רק מחציתו - החלק הביתי - קודש לה'**, רק ביהודי שלם הוא רוצה, ביהודי הן בבית והן בחוץ כו'.

ועל הקושט הזה אשר הוא עיקר גדול בהשלמת האדם, יתבאר הויכוח שבין רבה ואביי ורבא, כי רבה שאל: רחמנא היכא יתיב? כלומר: איה הוא המקום אשר בו יתבלט כי האדם עובד את ה' ובמצוותיו חפץ מאוד? על זה הראה רבא על תקרת הבית, ובזה רמז שהבית אשר בו ישכון האדם, בו יראה כבוד ה', כי בבית מקיים האדם המצוות שבינו ובין המקום, ואם יקיים אותם האדם במידה היאותה והנדרשה, אז השי"ת שם הוא, כי הראה האדם לדעת כי יראה ה' על פניו ומצוותיו ינצור.

אמנם אבי יצא לחוץ והראה כלפי שמים, ורמז בזה שלמען מצוא חן ושכל טוב בעיני ה', ההכרח הוא לא לבד להיות יהודי בבית, רק גם בחוץ. לקיים לא לבד המצוות שבין אדם למקום, רק גם המצוות שבין אדם לחבירו בהיותו מתהלך בחוץ בשוקים וברחובות. ואך בקיים האדם שני סוגי המצוות האלה גם יחד, יאמר עליו כי ה' עמו, מעשיו רצויים, וזך וישר פעלו.

"הדרש והעיון" פרשת תצוה מאמר רכו

אין "פשרה" במצוות ה'

בסנהדרין ו' ע"ב: רבי אליעזר אומר, הרי שגול סאה של חטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה, כיצד מברך, אין זה מברך אלא מנאץ, ועל זה נאמר וּבִצַּע בָּרֶךְ נָאץ ה'. וראיתי בקונטרס "עובר אורח" להגאון האדר"ת זצ"ל אשר בסוף ספר "ארחות חיים", שהביא בזה ענין נכבד בשם ספר הלכות גדולות, שכתב דטעמו של רבי אליעזר הוא משום דמיחזי כמאן דעביד פשרה במצוות ה', עיי' שם.

ובאחת מדרשוני הסברתי דברי הבה"ג, דידוע כי מצוות התורה תחלקנה לשני סוגים, למצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחבירו, ויש אמנם אנשים שבמצוות שבין אדם למקום מדקדקים כחוט

השערה, ונזהרים בהם בתכלית הזהירות והזהירות, אמנם במצוות שבין אדם לחבירו מזלזלים ודשים אותם בעקביהם, מדברים לשון הרע וריכות, וישלחו בעוולתה ידיהם לרמות את הבריות ולעשות עושר שלא במשפט.

ויש להמליץ על אנשים כאלה מאמר הכתוב (ישעיה סו, ג) שׁוּחָט הַשּׁוֹר מִכָּה אִישׁ, כי את השור ישחטו ומדקדקים מאוד בשחיתתו שתהיה על צד היותר נאות כדת וכהלכה כדי שלא להתגאל חלילה במאכלות אסורות, אכן את האנשים מכים, כי נקל בעיניהם להכות אנשים בשבט פיהם, לטרוף ולרמוס ולגזול משפט וצדק באין חמלה. והאנשים האלה שחו עיניהם מראות שבכל צדקתם לא פעלו מאומה, כי מצוות התורה אחדות הנה, אין חילוק בין מצוה למצוה, וזאת התורה שאמרה את החזיר לא תאכלו, כל חלב וכל דם לא תאכלו, וכדומה מהאזהרות שבין אדם למקום, היא שאמרה גם לא תלך רכיל בעמך, לא תכחשו ולא תשקרו, וכדומה מהדברים והאזהרות שבין אדם לחבירו. ואדרבה, המצוות שבין אדם לחבירו חמורות עוד יותר מהמצוות שבין אדם למקום, כי העובר על המצוות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר עליו, אבל העובר על העבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עליו עד שירצה את חבירו, וכדאיתא בסוף יומא.

ולמה האנשים האלה דומים? לאחד שחייב לחבירו סך מסויים ופושט לו את הרגל, והוא מתפשר עם בעל חובו שישלם לו חובו למחצה לשליש ולרביע, ככה גם האנשים האלה שאינם רוצים לקיים כל מצוות התורה, מתפשרים עמה בדרך זה, שהמצוות שבין אדם למקום יקיימו, והמצוות שבין אדם לחבירו יעזבו. פשרה כזאת מגאלה היא! כי התורה אין לה שיח ושיג עם פושטי הרגל! ובנוגע לקיום מצוותיה ושמירת אזהרותיה, לא תרצה בפשרות, רק היא דורשת לקיים את כל מצוותיה באין מגרעה.

וגם זה הגזול חטים ואחר כך הוא מפרש חלה מהלחם שאפה הוא כאחד מהם, שעובר על לאו ד"לא תגזול" שהיא עבירה שבין אדם לחבירו, וחרד הוא לקיים מצות הפרשת חלה, שלא יאכל טבל חלילה ויעבור על עבירה שבין אדם למקום, אשר כן הוא דרך המפשרים עצמם עם מצוות התורה - לשלם מהם חמשים או פחות אחוזים למאה, כדרך הפושטים את הרגל לנושיהם שמתפשרים עמהם, ופשרות כאלה מוזרות הנה לרוח התורה, ותצדק איפוא על איש כזה מליצת הכתוב וּבִצַּע בָּרֶךְ, היינו מי שעושה פשרה במצוות ה' שמקצתן יקיים ומקצתן ירמוס ברגלו וישליך אחרי גו, איש כזה נָאץ ה'!

"הדרש והעיון" פרשת וישב מאמר קפד

סיפור נורא הוד שמעתי מפי מוה"ר משה זאב שינפלד ז"ל, חתנו של החסיד שבכהונה מוה"ר יצחק מאיר הכהן ליון זצ"ל. את הפרטים המלאים כפי ששמעתי מפיו לא אוכל להעלות עלי גליון, משום כבוד הנוגעים בדבר - שנתעלו במעלות קדושים וטהורים בשנות האימה הי"ד, אולם אף על פי כן כדאי הוא הדבר לספר את שורש ויקר המעשה אפילו בלא פרטיו המלאים, בכדי ללמוד ממנו את חומר עיני "בין אדם לחבירו".

וכה היה המעשה: בשנותיו האחרונות של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק האמרי אמת ז"ע בארץ ישראל, פנה באחד הימים ואמר לבתו הצדקנית מרת מאטיל ליון ע"ה "איטשע מאיר דארף געקער יוסען צו דער ריישא רב האט איבער געלאזט קינדער..." (=איטשע מאיר בודאי יודע האם הותר אחריי הרב מרישא ילדים). הלכה הבת וקראה בזריות לבעלה הרי"מ זצ"ל. ויהי בהכנס אל הקודש, שאלו הרבי: הנך יודע האם הרב מרישא הותר אחריי ילדים? ענה הרי"מ זצ"ל: אכן כן, יש לו בן בארה"ב ושמו הרב ד"ר יצחק ליון. אמר לו מרן האמרי אמת ז"ע בהאי לישינא: הרב מ... היה אצלי, יש לו "שם" עגמת נפש על שציער את הרב מרישא בענין הרבנות בלודז', תכתוב מכתב לרבי יצחק ליון ותבקש ממנו שימחול בשם אביו להרב ההוא.

אותו רב שציער את הרב מרישא, היה בן של קדושים, והוא עצמו מגדולי וקדושי הדור, אשר בכל ימי חייו קיבץ וריבה פעלים לתורה ועבודת הבורא, ובאחרית ימיו אף נתעלה במעלות קדושים וטהורים בהרצחו במחנה המות שב"טרבלינקה" על ידי הנאצים ימ"ש, והנה כעבור שנים מועטות מהרצחו "הגיע" אותו קדוש עליון אל מרן האמרי אמת ז"ע, והתאונן לפניו כי יש לו "שם" עגמת נפש על שציער את הרב מרישא בענין הרבנות בלודז'.

ומעשה שהיה כך היה: בקהילת לודז' המעטירה, מעת שנפטר הג"ר אליהו חיים מייזל ז"ל בשנת תרע"ב, לא התמנה רב על מקומו, אלא הוקם "ועד רבנים" שניהל את עניני העיר. ויהי בתקופה האחרונה לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, נמנו וגמרו עסקני העיר להעמיד את הג"ר אהרן לעווין אב"ד רישא כמועמד לרבנות העיר לודז'. אולם אותו רב מפורסם, יצא בחריפות נגד מועמדותו של הרב מרישא, עד שנאלץ הרב מרישא להסיר את מועמדותו, והענין כולו לא יצא אל הפועל.

התנגדותו של אותו רב מפורסם לרבנותו של הרב מרישא בלודז' - היו בה אלף גונוי טוהר, וטעמים גלויים ונסתרים אשר כולם לשם שמים, אך עכ"ז כשהגיעה נשמתו ל"שם", נגרם לה "עגמת נפש" על הצער שגרם להרב מרישא, ולכן "הגיע" אל מרן האמרי אמת ז"ע להתאונן על כך.

הרי"מ זצ"ל מילא את בקשת חותנו הרבי עד תומה, וישב לכתוב מכתב ארוך לרבי יצחק ליון בנו של הרב מרישא, ובו סיפר את עיקרי הדברים ששמע מפי חותנו הרבי, כשהוא מבקש בכל לשון של בקשה שימחול בשם אביו לאותו רב על הצער שגרם לו.

בסיום כתיבת המכתב הביאו הרי"מ זצ"ל לפני הרבי להראותו את אשר כתב. עבר הרבי על הדברים, ויהי בהגיעו אל התיבות שבמכתב "ועל כן אנא יראה למחול בשם אביו על הצער שנגרם לו", ביקש הרבי להוסיף בין השורות ב' תיבות נוספות, והם שהמחילה תהיה "בפה מלא"!

את הסיפור הנורא על כל פרטיו, שמע מוה"ר משה זאב שינפלד ז"ל מפי חותנו הרי"מ זצ"ל, ובערוב ימיו סיפרו לי בהזדמנות, כשהוא מסמין לכך את מאמרו הנודע של הג"ר חיים שמואלביץ ז"ל על פנינה וחנה, שהגם שאמרו חז"ל (ב"ב סז, א) שפנינה בצערה את חנה התכונה "לשם שמים" [וכשחז"ל אומרים על מישהו שהתכוון "לשם שמים", הרי זה בוודאות כך, ובמאה אחוז "לשם שמים"], ועכ"ז נענשה על כך ומתו שבעה מילדיה, כדכתיב (ש"א ב, ה) הוֹרֵשׁ שֵׁם (שם) עֲקָרָה יִלְדֶּה שְׂבָעָה וְרַבְּתִי אֶמְלֶלָה, וזהו מפני שעניני בין אדם לחבירו הרי הם כ"אש שורפת ומכלה", ולפיכך אין זו משנה כלל מהי הכוונה, סוף כל סוף יד הנכנסת לאש נשרפת - גם אם נכנסה בטעות ובכוונה טובה! והדברים נוראים!

"וְשִׁמַּע חֶכֶם וְיוֹסֵף לָקַח וַיָּבֹאוּ תַּחְבּוּלוֹת יָקֵנָה"

כל הזכויות שמורות

הארות והערות יתקבלו בברכה

לתרומות והנצחות: מכון "נעמים אמריה" NEIMIMAMUREYU@GMAIL.COM

ניתן להשיג את ספרי הרב שליט"א

כהלכות הפסח - עניני פסח / הלכה ומנהג + סוכת שלומג - מצוות חג הסוכות שבביהמ"ק / הלכה ומנהג + מרא דשמעתתא - שיעורים על סדר פרשיות התורה והמועדים + ביד נביאיך - על נביאים וכתובים + איגרת הפורים - על מגילת אסתר + נס לשושנים - מאמרים בעניני חנוכה + הליכות הרועים - רבוה"ק לבית גור ז"ע / הלכה ומנהג + אול מהמלאי - שם ושארית - הרה"ק רבי משה בצלאל אלטר הי"ד + שם ושארית - הג"ר יעקב מאיר בידרמן זצ"ל + אול מהמלאי + קונטרס "דער קאצקער קוויטל" + מאמר "פדיון הבן באלכסנדר" + ספר מסעות האמרי אמת לארה"ק נמצא בהגה"ה מחודשת ויצא אי"ה בקרוב